

1. Як оскаржити порушення прав на доступ до публічної інформації та звернення в умовах воєнного стану?

Як і в мирний час, в умовах воєнного стану порушення прав на доступ до публічної інформації та звернення можна оскаржити:

- в адміністративному порядку (у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі) відповідно до законів України “Про звернення громадян” (далі - [Закон № 393/96-ВР](#)) та “Про доступ до публічної інформації” (далі - Закон № 2939-VI);
- до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений) відповідно до [Закону № 393/96-ВР](#) та Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (далі - [Закон № 776/97-ВР](#));
- до адміністративного суду відповідно до [Кодексу України про адміністративне судочинство](#) (далі - КАС України) .

Адміністративний порядок оскарження:

Відповідно до ст. 16 Закону № 393/96-ВР скарга на дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи подається у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням - безпосередньо до суду.

В умовах воєнного стану скаргу щодо порушення права на звернення також можна подати начальнику військової адміністрації, який відповідно до п. 9 ч. 4 ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (далі - Закон № 389-VIII) забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та громадських об'єднань.

Скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Скарги, подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються (ч. 1 ст. 17 Закону № 393/96-ВР).

Ознайомленням громадянина із прийнятим рішенням можна вважати дату отримання поштового відправлення, надходження листа на електронну пошту або особистий підпис про ознайомлення, під час реалізації прав громадянина, визначених у ст. 18 Закону № 393/96-ВР.

Відповідно до ст. 23 Закону України “Про доступ до публічної інформації” оскарженню підлягають такі рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації:

- 1) відмову в задоволенні запиту на інформацію;
- 2) відстрочку задоволення запиту на інформацію;
- 3) ненадання відповіді на запит на інформацію;
- 4) надання недостовірної або неповної інформації;
- 5) несвоєчасне надання інформації;
- 6) невиконання розпорядниками обов'язку оприлюднювати інформацію відповідно до [статті 15](#) цього Закону;
- 7) інші рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації, що порушили законні права та інтереси запитувача.

Рішення про результати розгляду прийматиметься в межах повноважень відповідного органу та/або посадової особи та може містити:

- надання окремого доручення щодо повторного розгляду звернення/запиту та усунення, в разі наявності, відповідних порушень;

- відкриття, за наявності підстав, дисциплінарного провадження з метою перевірки правомірності дій/бездіяльності відповідної посадової особи;

Оскарження до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Можливість звернення до Уповноваженого зі скаргою на порушення прав на інформацію та звернення є невід'ємним елементом закріпленого у ст. 101 Конституції України парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина. Даний інструмент оскарження, як і адміністративний, є досудовим та має свої особливості.

Відповідно до ст. 17 Закону № 776/97-ВР Уповноважений приймає та розглядає звернення громадян України, іноземців, осіб без громадянства або осіб, які діють в їхніх інтересах, відповідно до Закону України «Про звернення громадян».

При розгляді звернення Уповноважений:

- 1) відкриває провадження у справі про порушення прав і свобод людини і громадянина;
- 2) роз'яснює заходи, що їх має вжити особа, яка подала звернення Уповноваженому;
- 3) направляє звернення за належністю в орган, до компетенції якого належить розгляд справи, та контролює розгляд цього звернення;
- 4) відмовляє в розгляді звернення.

Звернення подаються Уповноваженому в письмовій формі протягом року після виявлення порушення прав і свобод людини і громадянина. За наявності виняткових обставин цей строк може бути подовжений Уповноваженим, але не більше ніж до двох років.

Уповноважений не розглядає тих звернень, які розглядаються судами, зупиняє вже розпочатий розгляд, якщо заінтересована особа подала позов, заяву або скаргу до суду. Це означає, що звернення до Уповноваженого бажано направляти одразу після виявлення порушення прав запитувача до пред'явлення позову до суду (ч. 2, 4 ст 17 Закону № 776/97-ВР).

Крім того, відповідно до п. 8-1 ч. 1 ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) уповноважені особи Секретаріату Уповноваженого мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення у справах про порушення права на інформацію та права на звернення (ст. 212-3 КУпАП).

Відповідно до статті 254 КУпАП протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

З метою повного та всебічного з'ясування повідомлених у зверненнях обставин, виявлення особи, яка вчинила правопорушення, в рамках відкритих проваджень Уповноважений та його Секретаріат можуть проводити перевірки, моніторингові візити, відбирати пояснення у посадових осіб, отримувати інформацію та копії документів, необхідних для прийняття рішення щодо складення протоколу про адміністративне правопорушення. Більш детально про вказаний спосіб захисту та відновлення порушених прав у мирний час можна ознайомитись на сторінках 260-262 [Рекомендацій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з питань додержання конституційного права людини і громадянина на доступ до інформації](#).

Водночас в умовах воєнного стану, у зв'язку з переходом на дистанційний формат роботи, залученням окремих працівників до відсічі збройної агресії, впровадженням заходів правового режиму воєнного стану складення протоколів про адміністративні правопорушення та проведення інших заходів щодо формування адміністративних матеріалів фактично є неможливим.

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або

місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.

Отже, за результатами провадження щодо порушення прав на доступ до публічної інформації та звернення, в умовах воєнного стану, рішення Уповноваженого та Секретаріату може мати такі наслідки:

- надання рекомендацій щодо усунення недоліків роботи органу або установи в сфері дотримання прав людини;
- внесення відповідного органу або установи до плану проведення перевірок та моніторингових візитів на післявоєнний період;
- зобов'язання щодо повторного розгляду звернення/запиту та усунення, в разі наявності, відповідних порушень.

Оскарження до адміністративного суду

Пред'явлення позову до адміністративного суду не залежить від оскарження дій або бездіяльності розпорядника у порядку підпорядкування, а також від звернення запитувача до Уповноваженого. Водночас, як зазначалось вище, звернення до суду з аналогічного питання, порушеного у скарзі до Уповноваженого, є підставою для зупинки відповідного провадження Уповноваженого.

Згідно з вимогами ст. 19 КАС України справи щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію підсудні окружному адміністративному суду.

При цьому при вирішенні питання щодо оскарження в судовому порядку порушень права на звернення (наприклад неналежного розгляду звернення житлово-експлуатаційною компанією) суб'єктами приватного права, які не виконують делегованих повноважень, доцільно звертатись до положень Цивільного процесуального кодексу України.

З огляду на положення ст. 64 Конституції України та ст. 26 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим та кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку навіть в умовах воєнного стану.

Таким чином, незважаючи на введення воєнного стану, суди продовжують здійснювати правосуддя.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів (наприклад, з моменту отримання відмови у наданні інформації, задоволенні звернення, закінчення визначеного законом строку для надання відповіді на запит або звернення тощо).

Позов пред'являється за вибором позивача або до адміністративного суду за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання позивача (перебування, знаходження), або до адміністративного суду за місцезнаходженням відповідача, якщо останній є суб'єктом владних повноважень.

Позови до юридичних осіб пред'являються в суд за їхнім місцезнаходженням згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, якщо інше не передбачено цим Кодексом (ст. 25-26 КАС України).

Водночас, варто враховувати, що у зв'язку з винятковими обставинами, пов'язаними із загрозою життю та здоров'ю працівників судів та суддів, може змінюватись територіальна підсудність судових справ. Питання про зміну територіальної підсудності під час воєнного стану вирішує голова Верховного Суду своїми розпорядженнями, які публікуються на офіційному вебсайті за посиланням: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>.